

П'ятеро дітей та ельф

Едіт Несбіт

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Едіт Несбіт

П'ятеро дітей та ельф

Повість

Джону Бленду 1

Синочку мій, ти ще дитя,

Що тільки входить у життя,

І щоб книжки читати, ти

Ще маєш трохи підрости.

Тож повість цю для дівтори

Сховає мама, до пори,

Коли, пізнавши смак наук,

Ти сам візьмеш її до рук.

Розділ перший

Прекрасні, як день

Від залізниці до садиби було добрих три милі дороги. Здорожена, припорошена шкапа, цокаючи, пленталася шляхом. Щойно карета залишила станцію, діти висувалися у вікна, раз у раз запитуючи:

— Що, ми уже під'їжджаємо?..

І кожного разу, коли дорогою траплялася якась оселя (а будинків тут було не густо), із дитячих горлянок виривалося дружне:

— Ну що, приїхали?..

Та щоразу дитячі сподівання виявлялися передчасними. А потім карета викотилися на згірок, по один бік якого був піщаний кар'єр, а по другий — вапняні копальні, або, як їх ще називають, вапнище. Невдовзі вдалині заміріла біла будівля, з трав'яними газонами й садом, і мама сповістила:

— Отепер уже точно приїхали!

— Який білий будинок! — захоплено вигукнув Роберт.

— А які там троянди! — підхопила Антея.

— І сливи! — докинула Джейн.

— Нівроку хатинка! — озвався схвально Сіріл.

— Хоцю лятю нізки! — вискнув База.

Коняка цокнула копитом, зупиняючись, карета смикнулася востаннє — і зупинилася.

Ту ж мить у кареті почалася вовтузня. Всі разом кинулись до виходу, штовхаючись, відтоптуючи ноги, але все це робилося мовчки, без ремства. Тільки мама поводитися дивно: вона не летіла до виходу, щоб першою вийти з карети, і навіть тоді, коли вийшла, крок її був розважливим і статечним, геть не схожим на дитяче галопування. Чомусь вона не поспішала скласти товариство дітям, котрі як навіжені носилися по газонах, по саду, по галявині, зарослій терником, чортополохом і ожиною, поміж покрученою брамою і зламаним фонтаном біля дому. Неначе стежити, як переносять із карети до будинку скрині та валізи, й платити візникові за дорогу — це набагато цікавіше, ніж гасати на роздоллі! Що не кажіть, а часом діти розумніші за дорослих!

Садиба була так собі: дім як дім, нічого зайвого, а як на мамин смак, то ще й без зручностей. Їй страх як не сподобалося, що в будинку немає жодної полицки і доброї посудної шафи. А тато не міг без здригання дивитись на дах та карнизи і частенько повторював, що їх, напевне, вигадав якийсь безумний архітектор. Однак цей дім мав величезну перевагу: він знаходився у сільській глушині, а що діти два роки провели безвилазно в Лондоні, ані разу не були на морі, ба навіть поїздом на день туди не вибиралися, то ця Біла Садиба видавалася всім не садибою, а Казковим Палацом, що знаходився в серці Земних Райських Кущів. Хай би що там казали, а для дитини жити в Лондоні — те саме, що сидіти в темному сирому льосі, а надто тоді, коли це не багацька дитина.

Звісно, там повно крамниць і театрів, завжди є де розважитися і куди податися, але знову-таки, якщо твої батьки живуть не на

широку ногу, навряд чи хтось тебе водитиме по тих театрах, та й ходити крамницями — тільки душу ятрити. Крім того, Лондон начисто позбавлений усього того, чим можна гратися без ризику пошкодити його або себе. Я маю на увазі ліс, пісок, дерева, річку... Скажіть, а які в цьому Лондоні форми? Що не будинок, що не вулиця — усе якесь розпрямлене, зализане і сплющене. Зовсім інша картина в селі, на природі, там кожна річ неповторної, тільки їй притаманної форми. От узяти хоча би дерева, або ж краще траву!.. Гадаю, ви вже чули від якогось усезнайка, що можна обійти весь світ і не знайти двох однакових травинок, такі вони різні. Чули? А тепер уявіть собі вулицю, де ви не стрінете не те що розмаїття — взагалі ані билинки, ані листочка, а те, що там є, настільки однакове, що просто починаєш плутатись. Ось чому діти в містах часом такі вередливі, що страшно їм сказати. Вони б і раді бути чемними, та як тут будеш, коли з тобою коїться не знати що! Мами, тати, тітки, дядьки, кузени з кузинами, няньки, гувернантки, репетитори — ніхто не може зрозуміти, що відбувається з нещасними дітьми. Зате я все давно зрозуміла. Ви скажете: у селах часом теж малеча вередує! І це буде щирою правдою. Однак тамтешні діти вередують зовсім з іншої причини.

Отже, зовсім не дивно, що поки дітей покликали в будинок пити чай, вони облазили весь сад уздовж і вшир, обстежили всі господарські приміщення, і з них ніхто уже не сумнівався в тому, що тут, у Білій Садибі, вони житимуть, як у раю. Треба сказати, що надія на таке життя з'явилася в дітей одразу, щойно вони побачили старий маєток. А коли з'ясувалося, що тут є й задвірок, порослий кущами жасмину, який саме буяв білим цвітом і розточував навкруги аромати коштовних парфумів, що дарували їм на дні народження; коли побачили рівненьку галяву з зеленою-зеленою травою, навіть близько не схожою на буру рослинність у Кемден-тауні 2; коли їм трапилася стайня, а на стаєнному горищі

знайшлися залишки старого сіна — ось тоді ця надія зміцніла. А як Роберт знайшов зламану гойдалку, а потім беркицьнувся з неї і набив ґулю завбільшки з яйце, а Сіріл прищемив собі пальця дверцятами клітки, де колись наче тримали кролів, тоді в дітей розвіялись останні сумніви, що тут, у Білій Садибі, вони не житимуть, як у Бога за пазухою.

А над усе подобалося дітям те, що тут не було осоружних заборон: того не можна! сюди зась! Адже в Лондоні, хоч би куди ти поткнувся, неодмінно натрапиш на табличку: «Заборонено!». Ті таблички невидимі, але діло своє роблять добре, і ти повсякчасно про них пам'ятаєш, а як ненароком забудеш, тобі про них обов'язково нагадають.

Отже, Біла Садиба стояла на згірку. Далі за згірком темнів ліс, із боків же його обступали вапнище і піщаний кар'єр. Внизу, від самої підшови, брала свій початок рівненька долина з розкиданими тут і там біленькими, чудернацької форми, вапнянками, великою цегляною броварнею та іншими будівлями. І коли о вечірній порі з високих коминів курився дим, а сонце опускалося за обрій, рівнину мовби застеляло золотим туманом, а освітлені західним сонячним сяйвом хмелесушки і вапнярки нагадували якесь зачароване місто із «Тисячі й однієї ночі».

Тепер, коли я описала вам старий маєток, бачу, що у мене може вийти повість, де навіть найпростіші, найбуденніші речі, якими займається кожна дитина, викличуть у читача непідробну зацікавленість. І ви повірите геть в усе, що я скажу, ба навіть у те, що діти деколи бувають неслухняними і вередливими. А тепер уявіть собі, що я написала таку повістину, і книжка з нею опинилася в руках якоїсь педантичної тітуні. І ця тітуня, дочитавши до рядків, що діти бувають нестерпними, радісно креслить на полях «О, як тонко спостережено!» або «Щира правда!..». Скажіть, вас не образить, коли ви візьмете книжку в руки — і натрапите на подібні

нотатки?

Тож я не стану повідати вам геть-геть усе, що відбувалося з дітьми, а оберу лиш те, що у жодному разі не назвеш повсякденним, і ви тоді спокійно зможете лишати книжку де завгодно, не побоюючись, що чиїсь прискіпливі тітуня або дядечко напишуть на її полях: «Правда, правда, щира правда!..». Дорослі рідко вірять у дива, їм подавай так звані «неспростовні свідчення»; ось тоді вони, може, й повірять. І зовсім інше ставлення до дивовиж у дівтори: дітей можна переконати в чому завгодно! Та для дорослих це й не таємниця.

І ось вони розповідають вам байки про те, що земля — кругла, як апельсин, хоч ви на власні очі бачите, що вона рівна, як стіл, і тільки де-не-де горбиста. А ще вони переконують, що земля обертається круг сонця, тоді як повсякденний глузд підказує, що це не так — це сонце вранці сходить над землею, а на ніч опускається за обрій, аби поспати там, як і належить порядному сонцю, земля ж тимчасом опиняється в пітьмі та нишкне, мов та миша. Однак ви ймете віри тим, хто каже, що земля має кулясту форму і обертається круг сонця, так? Якщо ви вірите у це, то повірите й в те, що Антея та Сіріл, ще не проживши й тижня в цій глушині, зустріли найсправжнісінького ельфа. Принаймні, вони самі вважали його ельфом. А вважали тому, що він їм сам назвався ельфом, тож довелось повірити. Однак він зовсім не був схожий на тих ельфів, про яких вам, напевне, доводилось чути, читати, а може, й бачити навіч.

Діти зустріли його у піщарні, коли були в маєтку самі, без батьків. У батька виникли якісь раптові справи, і він мусив відбути до Лондона, а мамі слід було доглянути бабусю, котра саме нездужала. Отож, і тато, і мама нашвидку зібралися та поїхали, а діти залишилися самі у порожньому домі. Вони блукали кімнатами, де панувала мертва тиша, а під ногами шерехтіли ще не прибрані

шнурки, зав'язки та шматки паперових обгортки, і не знали, до чого вчепитися.

Врешті стомлений нічев'ям Сіріл запропонував:

— А давайте візьмемо лопати та підемо в піщарню копати. Уявімо собі, що це морський берег.

— Тато казав, що тут справді колись було море, — озвалась Антея. — І тут є мушлі, яким уже багато тисяч років.

Отже, діти пішли до піщарні.

Авжеж, вони вже встигли побувати на краю піщарні, і навіть зазирали в неї зверху вниз, але спускатися туди не поспішали, бо якби тато дізнався, що вони там були, він взагалі заборонив би їм сюди приходити. Та сама заборона поширювалася і на вапнище. Хоча, як до кінця усе з'ясувати, в отих піщарнях і вапнищах немає нічого страшного, головне, щоб не лазити крутосхилами та ходити лиш там, де без зусиль проїде підвода.

Кожен ніс по лопаті, і всі по черзі несли Базю. Він був іще зовсім малий, а Базею назвали його за те, що першим словом, яке він вимовив, було щось схоже на овече бекання: «Б-е-е-е!». Антею ще називали Пантерою, що трохи дивно, коли порівнювати написання цих двох слів, проте коли їх вимовляти, спочатку одне, потім друге, то помітно, що звучать вони досить подібно.

Піщарня була широка, глибока і поросла по краях травною та побляклими жовтенькими і фіолетовими квітами. Вона була схожа на величезний чан. То тут, то там лежали купки гравію, що добувався з ям, котрі, неначе віспини, вкривали стінки цього «чану». Ближче до верхнього краю, у прямовисних схилах, чорніли малесенькі норі, в яких гніздилися невеличкі ластівки-берегівки.

Ви запитаете: а що робили там діти? Ну звісно ж, будували замок, але скажіть, яка від того втіха, коли ви достеменно знаєте, що ні тепер, ні через п'ять хвилин не набіжить прибійна хвиля і не затопить рів навколо замку, не зруйнує міст, а діти так і лишаться

сухі-сухісінькі!

Сіріл узявся копати печеру, щоб погратися у піратів, але діти сказали, що це небезпечно, бо печера така неодмінно завалиться, і доведеться тоді гратися не в піратів, а в похорон. А потім усім заманулося рити тунель — від піщаного замку наскрізь до Австралії. Якщо, зметикували діти, земля кругла, то з протилежного її кінця діти ходять по землі сторч головою, наче мухи по стелі.

І діти трудилися в поті чола. Дуже скоро всі були від ніг до голови в піску, обличчя у всіх чотирьох розпалені й заблищали краплинками поту. Базя спробував пісок на смак, а з'ясувавши, що цукор-пісок і просто пісок — різні речі, зчинив дикий гвалт. Накричавшись досхочу, він вмотивувався на травичці посеред незакінченого замку і міцно заснув. Брати і сестри запрацювали з подвійним завзяттям, і тунель до Австралії став глибшати так стрімко, що Джейн (для своїх просто Коця) перелякано скрикнула:

— Заждіть! Ану як наш тунель провалиться, ми випадемо десь в Австралії і запарошимо очі австралійським дітям!

— Атож, — кивнув Роберт, — вони тоді розлютяться, почнуть жбурляти в нас каміння, і через це ми не побачимо всіх їхніх кенгуру, опосумів, казуарів, чи хто в них там ще.

Сіріл і Антея добре розуміли, що від Австралії їх відділяє трохи більша відстань, ніж це комусь видавалося, але й вони слухняно відклали лопати і почали копати руками. Тим паче, що копати було легко: пісок на глибині мілкий, сипучий і сухий, як на морському пляжі. Раз по раз у піску траплялися маленькі мушлі.

— Уявіть собі, — сказала Джейн, — що колись тут хлюпотіло море, і все було вологе та блискуче від води: і риба, і морські вугрі, і корали, й русалки...

— І на кожному кроці стирчали корабельні щогли та лежали потоплені іспанські галеони з іспанськими скарбами на борту, — докинув Сіріл. — А знаєте, я б не відмовився знайти золотого дублона 4 чи

щось подібне.

— Якщо тут було море, то куди воно звідси поділося? — поцікавився Роберт.

— Ну, вже точно не відром його вичерпали, — відказав йому Сіріл. — Тато колись розповідав, що часом землі під водою стає спекотно, як ото, знаєш, людині під ковдрою. Що тоді робить людина? Вона покрутиться-покрутиться, ковдра з неї сповзає. Так само й земля: покрутилася-покрутилася, море відступило, і тепер тут суша. Ходімо краще мушлі пошукаємо. Гадаю, в тій печерці мають бути мушлі, а ще там щось схоже на якір з розбитого корабля. Гайда, бо в цьому австралійському тунелі така спека, що здуріти можна.

Всі погодилися, крім Антеї. Вона й далі завзято копала тунель. Дівчинка мала звичку доводити до завершення все, до чого бралася. І на думку Антеї, негоже почати копати тунель до Австралії, а потім покинути його, не докопавши!

У печері на наших пригодників чекало цілковите розчарування. Мушель там не було, а якір від потопленого корабля виявився держакон від зламаного кайла. Зайнятися не було чим, і діти стали думати про те, що коли довкіл тебе пісок (якщо це, звісно, не пісок морського пляжу), дуже хочеться пити. Хтось уже навіть був не проти збігати додому й принести лимонаду, як раптом тишу сколихнув Антеїн вигук:

— Сіріле!.. Сюди!.. Сюди, швидше!.. Тут щось ворухиться!.. Швидше, бо воно втече!..

Всі троє кинулися до Антеї.

— Мабуть, шур, — із виглядом бувальця мовив Роберт. — Тато каже, у старих місцях щурами аж кишить, а якщо тисячі років тому тут хлюпалось море, то це місце таки старе.

— А раптом там змія! — припустила Джейн і боязко пощулилась.

— Так давайте поглянемо! — крикнув Сіріл і скочив у яму. — Змій я не боюся. Вони такі милі. Якщо там змія, я зроблю з неї дресировану змію, вона повсюди буде повзати за мною, а спатиме в мене на шиї.

— Ще чого! — обурився Роберт. Він спав у тій самій кімнаті, що й Сіріл. — Щур — будь ласка, але тільки не змія!

Раптом Антея скрикнула:

— Воно живе!

А Робертові пояснила:

— І щоб ти знав, то ніякий не щур! Воно значно більше за щура. І не змія, бо у нього є ноги. Я сама їх бачила. І на тілі є хутро. Ні, тільки не лопатою! Так його можна поранити. Руками, руками копай!..

— Тоді воно поранить мене! Що, хіба не так? — озвався Сіріл і знов узяв лопату.

— Ні, ні! — скрикнула Антея. — Сіріле, чуєш, не можна! І ще... Ви будете сміятись, але воно щось казало. Чесно-чесно казало.

— Що?!

— Воно сказало: «Відчепіться від мене».

Сіріл на це зауважив, що, мабуть, сестричка перегрілася, сидячи в ямі. Він і Роберт продовжували орудувати лопатами, а Антея сиділа на краєчку ями і аж вертілася від нетерплячки та хвилювання. Хлопці ж тимчасом копали, копали — і небавом побачили, як унизу, на піщаному дні, справді щось ворухнулося. Вони обережно розгорнули пісок — і всі побачили, що там, де закінчувався недоритий тунель до Австралії, щось лежить і ворухиться!

Раптом Антея гукнула:

— Я його не боюся! Пустіть мене, я покопаю!..

Вона зіскочила у яму, опустила навколішки і стала швидко-швидко розгрібати руками пісок, ніби пес, який раптом

згадав, де у нього зарита смачна кістка.

— Ой, я намацала хутро! — прокричала Антея, наполовину сміючись, наполовину плачучи. — Так, справжнісіньке хутро! Чесно-чесно!

І раптом із піску почувся голосок — сухий скрипучий і настільки несподіваний, що всі аж підскачили, мов ужалені.

— Відчепіться від мене, — сказало воно.

Тепер цей голос чули всі. Діти здивовано презирнулися: чи, бува, не причулося? Аж ні, схоже, все по-справжньому.

— Ми хочемо побачити, який ти, — рішуче промовив Роберт.

— А я хочу, щоб ти виліз із піску, — посміливішала й собі Антея.

— Ну, якщо ви так хочете... — промовив голос, і пісок зарухався, закрутився, зсипаючись із невідомого створіння, що помалу вилазило з ями: грубеньке, буре, волохате. Вилізши, воно сіло, позіхнуло і потерло лапками очі, котрі трималися на різках, як у равлика.

— Я, напевне, заснув, — промовило створіння і потягнулося.

Тимчасом діти обступили яму і з подивом роздивлялися дивного незнайомця. А роздивлятися було що! Ріжки, що на них сиділи його очі, то довшали, то втягувалися, неначе пара телескопів. Його вуха нагадували кажанячі. Схоже на кадібець, поросле коротеньким м'яким хутром тільки було таке, як в павука. А руки й ноги, теж порослі бурим хутром, дуже скидалися на мавпячі.

— Ой, матінко, а це хто такий? — скрикнула Джейн. — Ми візьмемо його додому?

Очі на різках гойднулися, створіння подивилося на дівчинку і запитало:

— Вона у вас завжди така дурна, чи це просто та штука на її голові віднімає їй розум?

Незнайомцеві очі докірливо дивилися на Джейн.

— Вона це ненароком... вибачте її, — ввічливо перепросила Антея. — Вас ніхто не хотів образити, просто так вийшло! Ви не бійтеся, ми вам нічого не зробимо... Слово честі.

— Тобто, це я маю боятися, що ви мені щось зробите?! — обурився незнайомець. — Оце так фокус! Послухайте, ви розмовляєте зі мною так, немов я повний нуль!

Його хутро наїжилось, як у kota, готового до бійки.

— Розумієте, — провадила примирливо Антея, — якби ми знали, хто ви такий, то неодмінно знайшли б, що вам сказати, і ви б анітрохи не розсердились. А поки що ви сердитесь на все, що ми говоримо. Скажіть, хто ви такий? Тільки не сердьтеся, будь ласка! Ми вас таки справді не знаємо!

— Не знаєте?! — здивувався дивний незнайомець. — Що ж, я так і думав, що світ уже не такий, як був колись... геть не такий. Але ж послухайте, невже і справді таке можливе: ви зустрічаєте Псамміда, але не знаєте, що це — Псаммід?

— Псамет? По-моєму, це щось із грецької...

— По-моєму! — перекирився Псаммід. — До твого відома, по-грецьки це «піщаний ельф». Чи, може, навіть зустрівши піщаного ельфа, ви й гадки не маєте, що перед вами — справжнісінький піщаний ельф?

І він так засмутився, що Джейн поспішила запевнити:

— Так-так, тепер я добре бачу, що ви ельф. Просто треба добре придивитись — і стане зрозуміло.

— Дякую, ти придивилася, і я все зрозумів, — сварливо пробурчав піщаний ельф і став зариватись назад у пісок.

— Ой, ви куди, не тікайте! — гукнув Роберт. — Поговоріть ще трохи з нами! От я не знав, що ви піщаний ельф, але щойно вас побачив, одразу зрозумів: нічого дивнішого я ще в житті не зустрічав!

Після такого визнання піщаник ніби трохи подобрішав.

— Гаразд, поговорю, — погодився він, — але обіцяйте, що будете чемні. І ще не сподівайтесь, що я почну вести великосвітські теревені. Якщо будете чемні, то, може, я і відповім на ваші запитання, а може, і не відповім. Отже, слухаю вас, говоріть!

Діти, як це часто буває з дітьми, довго не могли зібратися з думками. Першим знайшов, що сказати, Роберт. І він одразу запитав:

— Скажіть, ви давно тут живете?

— О, вже не одне століття, — відповів Псаммід. — Кількасот років набереться точно.

— Розкажіть нам. Будь ласка.

— Читайте книжки — там усе написано.

— Там про вас ані слова! — поскаржилася Джейн. — Ну будь ласка, розкажіть щось про себе! Ви такий видний, а ми нічогісінько про вас не знаємо!

Псаммід розгладив свої щурячі вусики і хитро посміхнувся.

— Будь ласка, розкажіть! — в один голос попросили всі.

Просто дивно, як швидко ми звикаємо навіть до найбільших дивовиж! Ще п'ять хвилин тому діти й гадки не мали, що на землі живуть якісь піщані ельфи, а уже розмовляли з ним так, немов були знайомі все життя.

Ельф утягнув свої равликові очі та відказав:

— Але ж і сонячно — як у давні часи! А звідки зараз люди добувають мегатеріїв?

— Що? — хором гримнули діти. Звичайно, щó кати не дуже ввічливо, і діти це чудово знали, та чи легко пам'ятати про це тоді, коли ти не на жарт чимось здивований або збентежений.

— А птеродактилів зараз багато? — і далі доправлявся ельф.

Діти не знали, що й казати.

— Ну то хоча б скажіть, що ви їсте на сніданок і хто його добуває? — ельф починав помітно нервувати.

— Яєчню з шинкою, хліб, молоко, ну, там, кашу і ще щось. А добуває це все мама. Скажіть, а хто такі оті мега і дактилі? Невже їх хтось їсть на сніданок?

• • •

Далі — у повній книжці «П'ятеро дітей та ельф».
nashaknyga.com.ua